Mededelingen over Nassa reticulata, speciaal het type voorkomend in het Kanaal door Zuid-Beveland

door

B. J. J. R. Walrecht

Nassa reticulata behoort tot de slakken, van welke wordt aangenomen, dat zij leven op korte afstand van de eblijn (Dorsman, 1913), in de getijdenzone en in iets dieper water (Van Benthem Jutting, 1933). Boudarel (1948) vertelt daarenboven, dat zij zowel in zout- als brakwater voorkomen, „maar steeds in zandige lagen". Duncan (1943) spreekt ook van zandige kusten als woonplaats van het dier en de daarmede in overeenstemming zijnde kleur, beide van dier en schelp. Step (1927) zegt, dat de slak gewoon is aan zandige kusten en weidt nog sterker uit over de overeenkomst van kleur en schelp met die van de bodem.

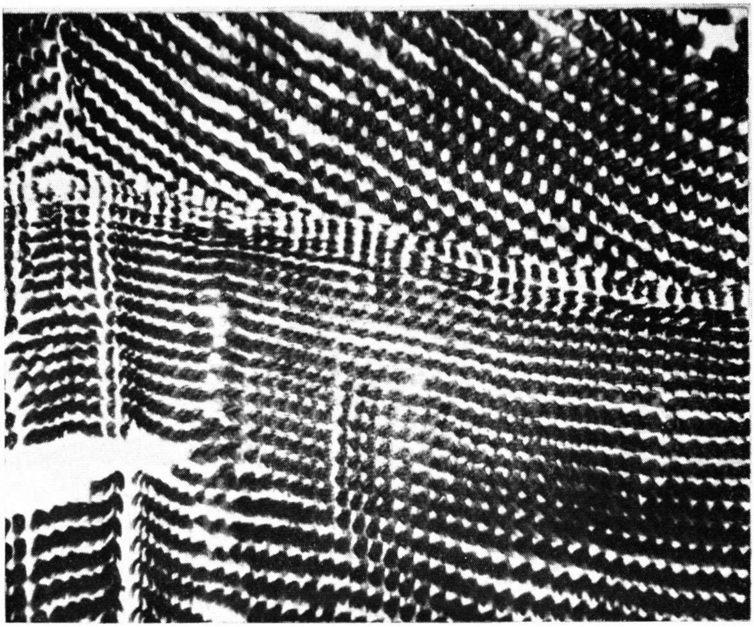
Nu beantwoordt de bodem van het Kanaal door Zuid-Beveland geenszins aan deze beschrijving, en evenmin de kleur van de Nassa-schelp, die daarin voorkomt.

1. De bodem. Enige jaren geleden werd het Kanaal door Zuid-Beveland verbreed. De opgedolven grond, welke ik zelf gezien heb, bestond uit klei vermengd met veen, zoals in de gehele omgeving van het Kanaal. Ook bij het herstel van de beschoeiing (Aug.-Sept. 1949), toen de waterstand in het kanaal tijdelijk sterk werd verlaagd, heb ik andermaal kunnen constateren, dat de bodem uit venige klei bestaat.

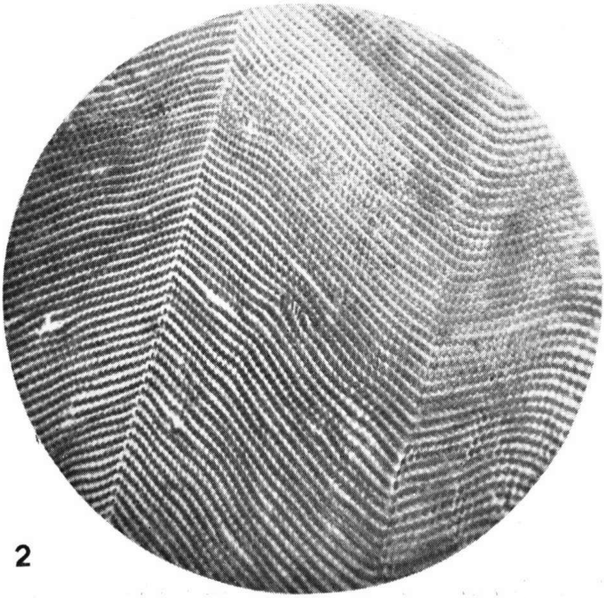
Toch leeft hierin Nassa reticulata, en niet als een enkel verdwaald exemplaar, maar bij honderdtallen. De geschiedenis van de ontdekking van dit feit is merkwaardig. Een verwonde teen van mijn dochtertje was oorzaak, dat zich daarop een Nassa reticulata neerzette, die prompt door haar voor mij werd meegebracht. Dit gebeurde in de zomer van 1948 en hiermede was het voorkomen van de slak in het kanaal aangetoond.

Mijn pogingen om meer exemplaren te vinden, zowel van de kant af, als zwemmend in het kanaal, faalden. Ik hield de slak dus voor zeldzaam. Op 23 Augustus 1949 zwom ik weer in het kanaal en bekeek daar bij zeer helder water en lage waterstand de begroeiïng der objecten onder water. Ik vond toen aan de oostzijde niets bijzonders, maar teruggekeerd aan de westzijde zag ik een paar fuikhorens op de bazaltkeien der beschoeiing. Het bleek mij, dat er gemiddeld 10 à 15 per strekkende meter waren te vinden. Dit geeft op enkele kilometers lengte een aanzienlijk bevolkingscijfer, zodat wij niet meer kunnen beweren, dat Nassa reticulata vooral gedijt in zandige bodem.

Overigens schijn ik het die dag te hebben getroffen, want ongeveer

1

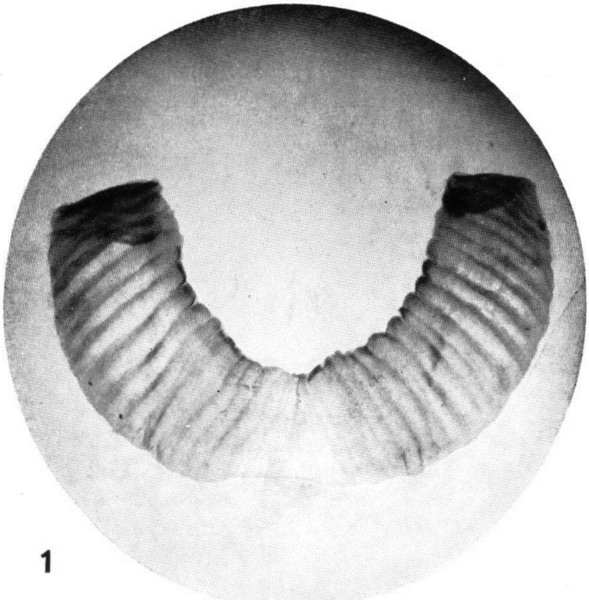

2

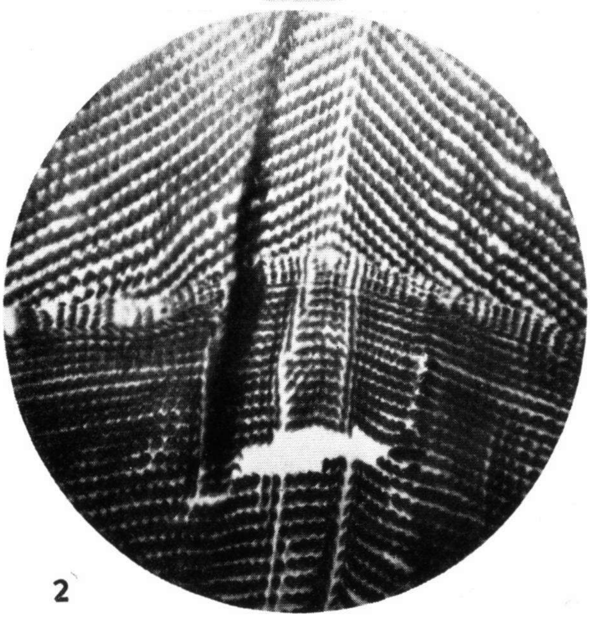
Fig. 1. Portion of the radula of **Drymaeus virgulatus** (Fér.) showing abnormal rows, × 122. Boven Prinsenkwartier, St. Martin, leg. C. Conner. B. Verdcourt praep. et phot.

Fig. 2. Normal portion of same radula of **Drymaeus virgulatus** (Fér.). B. Verdcourt praep., Garnier phot.

PLAAT 2
(PLATE 2)

1

2

Fig. 1. Jaw of same specimen of **Drymaeus virgulatus** (Fér.). Verdcourt praep., Garnier phot.
Fig. 2. Same radula of **Drymaeus virgulatus** (Fér.) showing the transition of normal into abnormal rows. Verdcourt praep., Garnier phot.

een week later kon ik als voorheen zoeken zonder er een te vinden. Lagen op 23 Augustus de slakken vooral op een diepte van 40 à 50 cm onder de waterspiegel, op 30 Augustus moest ik mij in het water begeven om — weer bij zeer helder water — er enkele te vinden op een diepte van 1 m à 1.20 m onder de nog steeds verlaagde waterspiegel. Ik had er in totaal 4 over ongeveer 10 m afstand. Op latere tochten heb ik er van de kant af geen meer kunnen ontdekken.

Vanwaar die verschijning in massa op 23 Augustus? De op die datum meegenomen Nassa's (vooral grote) heb ik enkele dagen in een stopfles kunnen bestuderen. Zij waren traag en reageerden niet of weinig op de ingeworpen stukjes worm. Toch waren de siphonen voortdurend in beweging, hetgeen met hun traagheid in tegenspraak scheen. Misschien een gevolg van zuurstofgebrek in het stilstaande water in de fles?

lengte : breedte	lengte in cm	breedte in cm	aantal windingen	gem. aant. ribben	aantal ribben [1] eerste omgang	id. tweede omgang	id. derde omgang	id. vierde omgang	opmerkingen
1.666	2.5	1.5	7	13	12	14	13	13	
1.785	2.5	1.4	7	$15^{1}/_{2}$	15	16	16	15	
1.923	2.5	1.3	7	$12^{1}/_{4}$	12	12	13	12	[1]) — betekent:
2.083	2.5	1.2	7	$13^{1}/_{4}$	13	15	13	12	ribben te veel af-
1.714	2.4	1.4	6	14	14	15	13	—	gesleten.
1.769	2.3	1.3	6	12	11	13	12	—	
1.769	2.3	1.3	7	10	14	15	14	13	Laatste winding
1.769	2.3	1.3	7	14	13	14	15	—	met:
1.769	2.3	1.3	6	$12^{2}/_{3}$	13	15	15	—	10 ribben: 1 ×
1.916	2.3	1.2	7	13	14	13	13	12	11 „ : 2 ×
1.916	2.3	1.2	7	$11^{1}/_{4}$	10	11	12	12	12 „ : 5 ×
1.916	2.3	1.2	6	$14^{1}/_{2}$	15	16	14	13	13 „ : 6 ×
1.750	2.1	1.2	6	13	13	14	13	—	14 „ : 5 ×
1.818	2	1.1	6	$13^{1}/_{4}$	12	15	—	—	15 „ : 2 ×
1.818	2	1.1	6	$12^{1}/_{2}$	$11^{1}/_{2}$	13	13	12	
1.818	2	1.1	6	$11^{1}/_{2}$	$10^{1}/_{2}$	$11^{1}/_{2}$	12	12	$10^{1}/_{2}$ = 10 ribben
1.727	1.9	1.1	6	15	14	16	15	15	+ 1 rib die half-
1.900	1.9	1	6	$13^{1}/_{3}$	13	14	14	—	weg eindigt. Be-
1.900	1.9	1	6	12	$11^{1}/_{2}$	12	13	—	hoort dus als 11
1.800	1.8	1	6	$12^{3}/_{4}$	13	13	13	12	te worden geteld.
1.666	1.5	0.9	5	$13^{2}/_{3}$	14	14	13	—	

De schelpen van deze dieren, waarbij het aantal ribben nogal uiteen liep, zodat het scheen alsof de var. nitida er tussen voorkwam, heb ik opgemeten op 1 mm nauwkeurig. Het resultaat bleek zeer verwarrend te zijn en scheen te wijzen op een sterke variabiliteit, hetgeen overigens van Nassa bekend is.

Ik geef de afmetingen hierboven weer. De schelpen zijn gerangschikt naar 1. hun lengte en 2. de bijbehorende breedte. De windingen zijn geteld over de lijn, die van de bovenste mondhoek loopt naar de top (geen fracties van windingen dus). Om uitweidingen als „laatste omgang op één na" enz. te vermijden telde ik de omgangen van de mond af naar boven als 1ste. 2de, 3de enz. De rib voorbij de bovenste mondhoek was het criterium ten opzichte van de telling der ribben op de voorafgaande windingen.

2. De kleur van de schelp. In de bijgevoegde tekening (Fig. 1) heb ik getracht een indruk te geven van vorm en kleur van de Nassa's uit het Kanaal door Zuid-Beveland. Uit het water opgeviste schelpen zijn egaal donkerbruin, bij zwart af. Dit klopt dus niet met wat Duncan noemt: „the colour of both shell and animal blending with the sandy shore", of met Step's beschrijving: „a pepper-and-salt mixture that assimilates closely to the sand". Men behoeft echter in deze beschrijving slechts „sand" te vervangen door „dark mud", om haar toepasselijk te maken op de omstandigheden van het Kanaal door Zuid-Beveland.

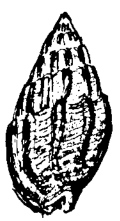

Fig. 1.
Nassa reticulata, Kanaal door Zuid-Beveland.

Na van de schelpen enkele gedroogd te hebben, bleek, dat de donkere kleur veroorzaakt wordt door een dunne laag, die de schelp geheel overdekt. Met de nagel kan men die dunne korst verwijderen, waarna de oorspronkelijke kleur der schelp veel lichter blijkt te wezen en de ribben weer hun dwarstekening vertonen. Achteraf bekeken is deze bijna zwarte deklaag misschien het meest interessante van de vondst van Nassa reticulata in het Kanaal door Zuid-Beveland, waar de slak in een donkere bodem leeft.

Naschrift. Enkele jaren geleden (de juiste datum is mij ontschoten) heb ik ook eens een massaal verschijnen van **Littorina saxatilis rudis** waargenomen, ditmaal aan de Schelde bij Biezelinge op een beschoeiing boven de waterlijn. Het betrof toen een paringsverschijnsel. Ik zag daar o.a. een copulatie, waaraan drie exemplaren deelnamen. Bij het massale optreden der Nassa's kon ik geen enkele copulatie waarnemen.

Literatuur

Van Benthem Jutting, T., 1933. Fauna van Nederland, afl. VII.
Boudarel, N., 1948. Les Richesses de la Mer.
Dorsman, L., 1913. Langs strand en Dijken.
Duncan, F. Martin, 1943. British Shells.
Step, E., 1927. Shell Life.